

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Климентина Иванова

във връзка с конкурса за доцент, обявен от Института за български език, БАН, по професионално направление 2.1. (Филология) научна специалност 05.04.17 – Български език (старобългарски език, история на българския език) за нуждите на Секцията за история на българския език.

На обявения конкурс за доцент в Института за български език, единствен кандидат е д-р **Явор Ивов Милтенев**, главен асистент в Секцията по история на българския език.

Д-р Милтенев е възпитаник на Национална гимназия за древни езици и култури "Св. Константин-Кирил Философ", завършил е СУ „Св.Климент Охридски“ специалност Българска филология и образователно-квалификационна степен магистър (2001 г.) Редактиран вариант на неговата дипломна работа "Апокрифен апокалипсис на Йоан Богослов (изследване, критическо издание на текста и речник-индекс)" е издаден в 2007 г. в Годишника на СУ). Кандидатът е редовен докторант в Катедрата по кирилометодиевистика. Научната и образователна степен "доктор" получава в 2006 г. с дисертация на тема: "Диалозите на Псевдо-Кесарий в славянската ръкописна традиция", получила висока оценка и обнародвана като монография, многократно цитирана както от наши, така и от чужди учени. От 2006 г. досега д-р Милтенев работи в Института за бълг. език – последователно като проучвател, научен сътрудник и от 2010 – гл. асистент. (Същевременно той е на длъжност и в Централната библиотеката на БАН). Още като студент кандидатът получава възможност да специализира три месеца по програмата Socrates – Erasmus на Европейската комисия в Германия, но особено важни са шестте месеца, през които той работи във Виена със стипендия от Австрийското министерство за наука и изследвания. От значение за неговата подготовка е и постдокторантурата към Университетски комплекс по хуманитаристика „Алма матер“ (2012-2013 г.).

На конкурса за доцент д-р Милтенев се представя с продукцията си от 2007 г. насам, т.е. за по-малко от 6 години са излезли от печат една негова монография, 22 студии и статии и две рецензии. **По обем и по значимост изследванията на д-р Милтенев напълно отговарят на изискванията, определени при кандидатстване за академичната длъжност „доцент“ в БАН.**

Монографията на д-р Милтенев *«Златоструй: старобългарски хомилитичен свод, създаден по инициатива на българския цар Симеон. Текстологическо и извороведско изследване»*, вече излязла от печат, е без съмнение явление в медиевистичната проблематика. Естествено, тя е изградена върху натрупаните през последните десетилетия нови проучвания на Симеоновия сборник «Златоструй». Авторът е отлично запознат с всички публикации върху паметника, с откритите досега редакции и преписи, както и с изворите, но прибавя голям обем свои наблюдения и корекции върху известните, а и върху непривличани преди него ръкописи; така д-р Милтенев разширява текстовата база, необходима за обобщенията му. Неговото изследване се изгражда върху методология, определена преди всичко от теорията и практиката на изучаване и издаване на византийските текстове.

Д-р Милтенев анализира сбирката слова на Йоан Златоуст като част от гръцкото патристично наследство, чийто модели се усвояват от старобългарската книжнина и се вграждат в традицията на Slavia Orthodoxa. Авторът изхожда от нов прочит на «Прибавката от самия цар Симеон», при което «малко от многото [слова] избрали» не се свързва, както е прието досега, с дейността на царя, направил подбор за превод от огромния гръцки репертоар на Йоан Златоуст. Д-р Милтенев тълкува тази част от

«Прибавката» като обяснение на съставителя на пълната редакция на Златоструя, че е избрал само част от «много» слова, вече преведени и включени в обемистия Златоустов свод на старобългарски език по Симеонов проект (с. 215-216). Според д-р Милтенев този хомилитичен протосвод, недостигнал до нас, от който черпят текстове всички редакции на Златоструя, е възникнал по инициатива на царя като сбирка от четива за индивидуална употреба. Отделните произведения, еклогите, както и ексцерптите от различни Златоустови и псевдо-Златоустови текстове, са преведени и включени в замислената от Симеон «матрица за съставяне на сборници».

Хипотезата все още не е категорично доказана, но тя е логически стройно построена и защитена на различни равнища със забележителна филологическа вещина и ерудиция. Четирите редакции на Златоструя, характеризирани като отделни типове въз основа на разписаното им съдържание, на текстологически и езикови анализи на отделните творби в тях, са разгледани от първа до четвърта глава на труда. Убедителни са основанията на Милтенев да отдели като Трета и Четвърта редакция двата ръкописа от Хилендарския манастир (Хилендарски 386 и Воскресенски 115). Нито една от редакциите според автора не е тъждествена на първоначалната колекция. Най-близо до нея е пространната «пълна» редакция, но анализът на д-р Милтенев показва, че и останалите, пряко или косвено, възхождат към протографи от старобългарската епоха и са свидетелства за ранни текстови и езикови промени. В търсене на по-широк кръг текстове, влезли в първичния свод на Златоструя, авторът се насочва към сборници, които на пръв поглед нямат пряка връзка с него и петата глава е посветена на паметник от съвсем друг тип – на календарен сборник, *Общ (или Триоден и Минеев) староизводен панигирик* (според терминологията на д-р Милтенев – *Хомилиар*). От многото ръкописни представители на този паметник д-р Милтенев избира Михановичевия хомилиар и неговия «двойник» в триодната част – Триодния панигирик от Гомиря, обосновавайки се, че те съдържат най-много паралели със Златоструя. Постатейната текстологическа съпоставка сочи: общите между Златоструя и староизводния триоден Панигирик преводи не са пряко зависими един от друг; текстовете им имат дълга история – всеки в своя архетип. Част от тях се намират в апендикса към Кратката редакция на Златоструя. Изводът на автора е, че традициите на Златоструя и на Хомилиара (т.е. на староизводния триоден Панигирик) се пресичат два пъти. Според д-р Милтенев първоначално Хомилиарът заема слова от протоколекцията на Златоструя, а след това ги «връща обратно» при по-късните му разклонения (с.184). Хипотезата за отношението между календарните староизводни сборници и Златоструя, разбира се, се нуждае от по-солидни доказателства, но в петата глава има много ценни податки за текстовете им, даващи материал за бъдещата научна работа с този тип състави.

Блестящ пример за привличане на византинистичните изследвания при изучаването на старобългарската книжнина е последната, шеста глава на монографията, в която са обобщени резултатите от съвременните проучвания на Златоустовите произведения и колекциите от тях. Но най-същественото в тази част на труда е опитът да се очертае кръгът на гръцките текстове, включени като преводи в архетипа на Симеоновия корпус от Златоустови слова. Според д-р Милтенев този кръг е много по-широк от всички творби, които познаваме в достигналите до нас редакции на Златоструя. Протоколекцията стъпва на широка база от гръцки текстове, помествани в няколко Златоустови сборници с устойчив или «свободен» състав, на единични Златоустови и псевдо-Златоустови слова и на някои рядко срещани произведения (с.199-213).

Петте приложения към труда са методологически модел за изучаването на възможната връзка между конкретната история на отделен текст и цялостната картина на съставянето, разпространението и битуването на Златоструйните редакции.

Ще резюмирам приносите на хабилитационния труд. На първо място поставям археографската работа, извършена коректно, с използване на пълни възпроизводи от повечето известни на автора ръкописи. На второ място впечатляват успехите на д-р Милтенев в идентифицирането на гръцките оригинали. Отлично запознат със западните указатели върху византийския книжовен репертоар (бази данни, справочници и т.н.). и с палеографско умение да чете гръцките ръкописи, авторът продължава успешно направеното преди него за изворите на преводите, включени в различните редакции. След неговите издирвания огромният по обем материал е систематизиран, а от редицата неуточни спрямо византийските оригинали слова с неидентифицирани аналози са останали само **малко повече от десетина текста** (с. 204). Ще подчертая, че на места става дума не само за идентификацията на цели творби, а за отделни ексцерпти и пасажии от тях, което изисква висока компетентност! Авторът допълва издирванията на проф. Томсън върху част от произведенията и посочва оригиналите на слова, смятани досега за славянски (или руски) по произход. Ще открия и високото равнище на текстологическата работа, както и извънредно важните езикови анализи на текстовете. За мене са особено ценни приложенията, в които конкретните резултати са насочени да свържат изводите от проучването на отделните слова с резултатите от текстологическата работа с целия паметник, в който те са поместени. Изданието на текстовете в приложенията е коректно и е изпълнено професионално. Изчерпателната библиография и отлично съставените индекси са още едно доказателство за високата научна стойност на книгата. Надявам се както нейното съдържание, така и методите на изследването да бъдат възприети и използвани от повече палеослависти.

Обемът на становището не ми позволява да се спра подробно на отделните публикации, с които се представя кандидатът. Ще обобща само, че те засягат съществени въпроси от палеославистиката, разработени с присъщата на д-р Милтенев компетентност; плод са на премислена модерна методология и очертават нови насоки в издирванията. Ще открия темите за глаголицата и нейната следа след X в.; статиите, посветени на текстологията и превода на Дванадесетте малки пророци и на две работи върху кодекси, свързани със Синайския манастир.

Като имам пред вид дейността на гл. асистент д-р Я. Милтенев, неговото убедително присъствие в медиевистиката и приносите му, считам, че нашият млад колега вече се е изявил като утвърден учен със знания и възможности, които го правят необходим в Секцията за история на българския език в Института за български език.

С пълна убеденост предлагам на Научното жури да присъди на д-р Явор Ивов Милтенев академичната длъжност „доцент” в Института за български език.

10.11. 2013 г.

София

Проф. д-р Климентина Иванова